

ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИНИ БАРҚАРОРЛАШТИРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ ВА БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИГА ЎТИШНИНГ ҚОИДАЛАРИ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

хўжалиқларига ривож этишининг мустақам шарт-шароитлари ва нафолатларини вужудга келтиришни, унинг маънавий имкониятлари ҳар томонлама рўйбга чиқарилишини, миллий маданиятни, анъаналар ва урф-одатлар қайта тикланиши ва ривожлантирилишини сўзсиз таъминлаш.

— аввало, меҳнат ресурсларини иш билан таъминлашни ошириш ва аҳолининг кам даромадли табақаларини моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш учун шарт-шароит яратиш йўли билан давлат томонидан аҳолининг иқтисодий жиҳатдан пишқи-пухта ҳимоялашни таъминлаш.

— иқтисодий ишлаб чиқариш ривожланишини кескин жадаллаштириш, хўжалиқимиз самарали ўсишига юшқинлик бахш этиб, унинг кўрсаткичи фоиз ҳисобида эмас, балки баравар ҳисобида инфоляцияни учун мустақам негизни вужудга келтириш.

— жами минерал-ёқилни бойликлари ва бошқа табиий ресурслардан, шу жумладан қишлоқ хўжалиқ хом ашёсидан имкони борича пухта ўйлаб ва фақат халқнинг манфаатини қўллаб қўйиб олиниши лозим. Ўтган йиллардаги хатолар такрорланганига асло йўл қўйиб бўлмади, миллий бойликни ваҳшона талон-торож қилиш йўлидаги уришларга мустақам тўсиқ қўйишни зарур. Бу бойлик бизнинг авлодимизгагина эмас, келгуси авлодларга ҳам хизмат қилиши, жумҳурият иқтисодий ва сийёсий мустақиллигининг мустақам негизи бўлиши лозим.

— ишлаб чиқаришни ривожлантиришда базис тармоқларини ҳар томонлама юксалтиришда биринчи гада диққат-эътибор қаратилиши керак, бу тармоқлар Иттифоқ ва жаҳон бозорларида муносиб ўринни олиши учун энг яхши истиқболлар бор ва маақур тармоқлар жумҳуриятнинг бутун иқтисодий ҳолати жиҳатдан янги поғонага қўтариш учун кудратли воситалар бўлиб қолиши мумкин.

— жумҳурият хўжалигини ривожлантиришнинг комплекслигини ошириш, жумҳуриятимизда бемалол ишлаб чиқариш мумкин бўлган, аммо ҳозирги вақтда четдан келтириладиган маҳсулотлар ишлаб чиқаришни қўйиб қўриш учун қатъий чора-тадбирлар қўрилиши лозим. Кўп миқдордаги иқтисодий воситалар ва ишлаб чиқариш чўқирларини ишга солишда туб бурилиш қилиниши керак. Иқтисодий соҳа қолақлигини тугатиш, одамларнинг турмуши, маиший ва дам оlish шарт-шароитларини яхшилаш — бутун комплекс ривожланиш вазифасининг узвий қисми бўлади.

— Ўзбекистоннинг бошқа жумҳуриятлар билан ва марказ билан ўзаро иқтисодий муносабатларини қайта қўриб, аввало Ўзбекистоннинг давлат ва иқтисодий мустақиллигини ҳимоя қилиши, жумҳуриятнинг ўз ҳудудидан ер, минерал, хом ашё ва бошқа табиий ресурслардан барпо этилган фан-техника ва ишлаб чиқариш имкониятларидан мустақил ва самарали фойдаланилишини таъминлаш, жумҳуриятлар ўртасида баб-баравар мол айирболашни, янги Иттифоқ шартномаи асосида ССР Иттифоқи таркибиде тенг ҳуқуқли муносабатларни йўлга қўйиш.

— жумҳуриятнинг тақши иқтисодий алоқаларини унинг мустақиллиги қондаларига мувофиқ равишда ривожлантириш ва хоржий шериклар билан ўзаро манфаатли муносабатлар ўрнатиш. Жумҳурият жаҳон бозорига мустақил чиқиш учун суверен ҳуқуқларидан фойдаланишга қатъий аҳд қилган. Қўшма корхоналарни жадал барпо этишга, чет эллик шериклар билан самарали ҳамкорликка катта эътибор берилди.

Айниқса бозор муносабатларига киришни қийин ўтиш даврида халқнинг сўзсиз бирлиги, бутун турмушини яхшилашга биргаликда эришиш мумкинлигини юксак инсоний тушуниш йўли билангина шу мақсадларни амалда рўйбга чиқариш мумкин бўлади. Шу сабабли жумҳурият фуқароларини жиқлаштириш, жумҳуриятда яшовчи барча миллатлар ва элаларнинг бир-бирини ўзаро ҳурматлаш, ўзбек халқининг ва жумҳуриятимиздаги бошқа халқларнинг тарихан ўзини оқлаган инсонпарварлик ва маънавий анъаналари ҳамда негизларини қайта тиклаш ва ривожлантириш бозор муносабатларини шакллантиришнинг зарур шарт шарт бўлиб қолмоқда.

Жумҳуриятда бозор иқтисодиётига киришнинг ҳар бир киши турмушига дахлдор бўлган бениҳоя мураккаб тадбирларини амалга ошириш учун изчиллик билан, вақтни ендайиш, бу жараён ҳар бир алоҳида босқичининг хусусиятлари ва ўзига хослигини эътиборга олиш керак бўлади. Шунга ишончимиз комилдирки, бу соҳада ҳақдан таққари суғашликка ҳам, тебдаларча шоқлоқликка ҳам йўл қўйиб бўлмади. Жумҳурият ўз имкониятлари ва шарт-шароитларига мувофиқ равишда бозор муносабатларини шакллантиришда ва бу ишда аввалги босқич тўла-тўқис амалга оширилгандан кейингина набат-даги босқичга ўтлади.

Аҳолини, айниқса унинг кам даромадли ва нотўғай табақаларини давлат томонидан иқтисодий жиҳатдан ҳимоялашнинг пишқи-пухта системаси, уларнинг тирикчилик минимуми, асосий озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур моллар билан нафолатли таъминлашни тадбирлари комплекс бу йўлдаги биринчи қадам бўлиши керак. Набат-даги босқичда молиявий аҳоли ва пул муомаласини соғломлаштириш, истеъмол бозорини нормаллаштириш, ишлаб чиқаришни ўстиришни рағбатлантириш ва иқтисодий соҳани жадал ривожлантириш чора-тадбирлари системасини амалга ошириш лозим.

Шу даврда кўп укладли хўжалиқни шакллантириш, янги ўтмишда оқиб бўлган ишлаб чиқариш усулларини ва муносабатларини қайта тиклаш, виқдонан ҳалол меҳнат билан пул топшиш учун кенг шарт-шароит яратиш жараёни бошланади.

Янги замонавий тузилмалар — кооперативлар, ассоциациялар ва шу кабиларни шакллантиришнинг иш давом эттирилади. Мол бирликлари, тижорат банклари ва бозорга хизмат қиладиган бошқа бўғинлар кенг миқёсда ривожлантирилади.

Бозор ишлаб чиқариш-техника мақсадларига хизмат қиладиган маҳсулот билан ва халқ истеъмоли моллари билан мўл-кўл таъминланган сайн, ишлаб чиқариш-иқтисодий ўзаро алоқалар мустақамлашган борган сайн давлат идоралари томонидан амалга оширилган бошқарув молиявий ва кредит сийёсий воситалари билан, иқтисодий бошқаруving бошқа усуллари билан алмаштирилади.

Бозор муносабатларига ўтиш ҳамда бозорни шакллантириш чора-тадбирларини амалга оширишнинг барча босқичларида инсоний иқтисодий жиҳатдан ҳимоя қилиниши таъминлаш жумҳурият давлат идораларининг ва бутун жамоатчилигининг диққат марказида бўлади.

Ўзбекистон суверен давлатларнинг янгиланган Иттифоқда

Биз суверен давлатларнинг янгиланган Иттифоқи таррафдоримиз, бу Иттифоқ минтақаларо хўжалиқ алоқалари назоратсиз барбод бўлиши жараёнини тўхтатиб қилиш, иқтисодий бирлашув воситаларига сийёсий жиҳатдан янги негиз — ихтиёрийлик ва барча жумҳуриятларнинг манфаатларини ҳисобга олиш воситаларини бахш этиш имконини беради.

Бозор муносабатларига ўтиш ва жумҳуриятларнинг фақат ўзаро манфаатдорлик ва тенг ҳуқуқли шерикчилик асосида иқтисодий бирлашув орқали барча халқларнинг фаровонлигини таъминлаш, барча жумҳуриятлар ва минтақаларини янги равишда раванқ топтириш мана шу Иттифоқнинг мақсади бўлиши керак.

Жумҳуриятларнинг ва минтақаларнинг бозор муносабатларига ўтишидаги илк шарт-шароитларни тенглаштириб олиш соҳасида аниқ мақсадни қўллаб ишлаш Иттифоқ аъзолари чинакам тенг ҳуқуқлилигини таъминлашнинг зарур шарт бўлиб қолиши керак. Минтақаларни ривожлантиришнинг умумийиқтисодий манбалардан пул билан таъминланган жамғармаси, иқтисодий ва халқ хўжалиқ дастурлари, янги структура ва инвести-

ция сийёсати бу сийёсатни амалга оширишнинг қуроли бўлиб қолиши керак.

Ўзбекистоннинг етилган иқтисодий муаммоларини ҳал этиш, жумҳуриятнинг иқтисодий-иқтисодий шарт-шароитларини бараварлаштириб олиб бериш, умумийиқтисодий «Орол» дастурини ва минтақаларо бошқа дастурларни амалга ошириш учун Иттифоқ бюджетидан капитал маблағ олиш керак бўлади.

Орол деишга тўташ катта минтақа бошига тушган экология фалокати шу ерда истиқомат қилувчи миллионлаб кишиларнинг тақдирини ва сийёсий-саломатлигига фожияли таъсир қилди ва огир иқтисодий оқибатларга олиб келди. Шу сабабли Орол атрофидаги қулфат жумҳурият доирасидан ташқарига чиқди ва бутун Иттифоқ ҳамжамиятининг иштирокиса аҳоли иқтисодий-иқтисодий аҳолининг қайта тиклаш вазифасини ҳал этишнинг ва Оролнинг бутунлай йўқ бўлиб кетиши олдини олишнинг мутлақо илоҳжи бўлмади.

Мулкчилик муносабатларини қайта қўриш

Мулкчилик муносабатларини қўқур қайта қўриш кўзда тутилди, шундай қилмай турди, жумҳуриятнинг амалий суверенлигини, хўжалиқ ҳисобидан корхоналарнинг мустақиллигини, охири-охирида аса Ўзбекистон ССРнинг иқтисодий ва иқтисодий тараққиётини жадаллаштиришни таъминлаб бўлмади. Бу жараёнлар хўжалиқ муносабатларига, аҳолининг иқтисодий тузиллишида, унинг турли табақалари даромадлари ва мулкий ҳолатида жиқиди ўзгаришларини келтириб чиқараётгани эътиборга олиб, иқтисодий номунасобликка ва иқтисодий кескинликка йўл қўймаслик учун мулкчиликнинг хилма-хил шаклларида босқичма-босқич ўтиб борилади.

Табиий бойликлар, мол-мулк ва пул маблағлари, жумҳурият халқининг тарихий ва маданий бийёсатидаги бўюмлар жумҳурият мулкни эканини тасдиқлайдиган ҳуқуқий нормалар ишлаб чиқирилиши ва қабул этилиши лозим. Шу билан бирга жумҳуриятнинг Иттифоқ билан ўзаро муносабатлари, шакллари ҳамда шарт-шароитлар регион ҳудудига Иттифоқ корхоналарининг ишлаётганини ҳисобга олиб белгиланади.

Жумҳурият мулкни ва коммунал мулк бўлган йирик давлат корхоналари ва ташкилотларини акционерлаштириш жараёни билан бир вақтда Иттифоқда бўйсунувчи корхоналарни, биринчи навбатда жумҳурият ресурсларидан фаол фойдаландириш ва асосан жумҳурият бозори учун ишлайдиган корхоналарни жумҳурият мулкига топшириш жараёни амалга оширилади.

Майда корхоналар, энг аввало аҳолига хизмат қўриатиш соҳасида, меҳнат жамоаларининг сотиб олиши, хусусий кишиларга сотиш, шунингдек янги жамоа ва ширкат-шароитларини таъсис этиш, кордонлиқни ривожлантириш ҳуқуқли билан ижара асосида давлат тасарруфидан чиқарилади.

Қишлоқ хўжалигида суғориладиган деҳқончиликнинг муҳимлиги ҳисобга олиниб, мулкчилик шаклини ўзгариштириш асосан мулкка эгаллик қилишнинг кооператив мазмунини тиклаш, жамоа хўжалиқлари мулкни тасарруф этиш ва фойдаланиш билан белгиланади.

Бизнинг қатъий мақеимиз шундан иборатки, жумҳуриятнинг ва замонавий иқтисодий-иқтисодий шарт-шароитлари, на тарихий анъаналарни ерга хусусий мулкчиликни жорий этиш масаласини ўртага қўйишга имкон беради.

Бунда ижара шарт-шароити, жумладан мерос қилиб қўридиш ҳуқуқи билан ижара олиш шарт-шароитида, деҳқончилик қилиниши истаган ва бунинг учун қобилияти бўлган ҳар бир кишига томоғқа ажратиб бериш шарт-шароитида шахсий ёрдамчи деҳқон ва фермер хўжалиқлари ривожланади, уларнинг яқна тартибда маҳсулот этиштирувчилар уюшмасига бирилашшилари учун барча шарт-шароит яратилади.

Кичик кордонлиқнинг фаолияти ижарачилар, ширкатчилар, шахсий кордонлар уюшмаларини тузиш, улар маҳсулотларининг раёбат қилиш қобилиятини ошириш, фан-техника тараққиётини жадаллаштириш, бозорни моллар билан тўлдирish иқтисодий масалаларини ҳал қилиш мақсадида рағбатлантириб борилади.

Тарихий тақрибга яқин вақтларга ҳунармандлик, артефактлар, ҳунармандчилик ширкатлари бўлганлигини, улар мутлақо асоссиз равишда йўқотилганини кўрсатмоқда, ҳатто ҳар бир маҳаллада, кишлоқда ямоқчилар, қуллолар, ойна солувчилар, қандолатчилар ва бошқа усталар бўлган.

Ана шу анъаналарни қайтадан тиклаш, бозор муносабатларига ўтиш шарт-шароитида халқ ҳунармандчилиги ва бадиий ҳунармандчиликни тиклаш ҳамда ривожлантириш халққа унинг миллий маданиятини ва анъаналарини қайтаришга имкон беришига қўлмай, иш билан таъминлашни ошириш, оила-оилалик моддий аҳолини яхшилаш, ташаббускорлик ва омилидорлик кўрсатиш учун шарт-шароит ҳам яратди.

Майда ва яқна кордонларнинг меҳнат шарт-шароити ҳисобга олиб, уларнинг нормал фаолияти учун замин яратиш қонуний нафолатлар ва молиявий имтиёзлар кўзда тутилиши лозим.

Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш

Бозор муносабатларини авж олдириш босқичида корхоналарни асосий шарт-шароит ривож ҳолда хусусийлаштириш кўзда тутилмоқда: миллий бойликнинг асосий турлари Ўзбекистон ССРнинг фақат давлат мулки бўлиб қолади, бу эса иқтисодий манфаатларга риоя қилиш талабларидан келиб чиқди. Ер, ўрмон, ер ости бойликлари ва бошқа табиий ресурслари, давлат иқтисодий ва иқтисодий кафолатларини, хавфсизлигини ва жамоат тартибини сақлаш, давлат бошқаруви вазифаларини бажариш, шунингдек Ўзбекистоннинг маданий ва тарихий қадриятларини (меъморий ва ўзга маданий ёдгорликларини, музей тузилмаларини ва бошқаларини) сақлашни таъминлайдиган мол-мулк ва молиявий активлар ана шулар жумласидандир.

Хусусийлаштириш жараёнини мутлақо меҳнат жамоалари манфаатларини қўллаб, ушбу жараёни майда ва ўрта корхоналар мисолида босқичма-босқич синаб қўриш асосида амалга ошириш мўлжалланмоқда.

Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш жумҳурият қонуналарига мувофиқ равишда қўйидаги асосий қондаларга риоя қилган ҳолда амалга ошириш кўзда тутилди:

- хусусийлаштириш чоғида аҳоли барча табақалари томонидан кенг иқтисодий назорат қилиш ва ошқоралик, мол-мулкни жамоа ва шахсий мулк сийёсатида сотиб олиш чоғида даромадларини, унинг манбаларини кўрсатиш;
  - меҳнат жамоаси, турли ҳуқуқий шахслар ва фуқароларнинг давлат мулкни сотиб олиши ва ижарага олинишини ихтиёрийлиги;
  - корхонанинг акциялари ёки мулкни сотиб олишда, шунингдек уни ижарага олишда мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ташаббусини бошлаган меҳнат жамоаси устувчилиги таъминлаш;
  - мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш жараёнини амалга оширишда жумҳурият ва маҳаллий идоралар манфаатдорлигини ва уларнинг ташаббускорлигини таъминлаш;
  - бошқарув ва мулк вазифаларини ажратиб қўйиш; — монополияларни тугатиш йўлини тутиш.
- Ўзбекистон ССР маҳаллий шарт-шароитларига унинг ишлаб чиқариш имкониятлари тармоқлар ва ишлаб чиқаришнинг ўзига хос хусусиятлари, корхоналарнинг катта-кичкилиги, шунингдек фондларнинг техникавий ҳолати ва уларнинг ҳудудий жойлаштирилиши таркибий жиҳатдан хилма-хиллиги билан ажралиб туришини ҳисобга олиб, уларни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштиришга турлича ёндашмоқ зарур.
- Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш жараёнига ана шундай ёндашувлар амалда қўйидаги шаклларида рўйбга чиқарилади:
- корхоналарни, энг аввало, майдаларини ва бошқа давлат мулкни ижарага топшириш (шу жумладан, ке-

йинчалик уни сотиб олиш ҳуқуқи билан ижарага топшириш);

— зарар келтирадиган, жисмоний ва маънавий эскириб қолган корхоналарни ҳамда цехларни текияга бериш ёки имтиёзли шартлар билан сотиш;

— давлат корхоналарини акционерлик жамиятларига айлантириб, акцияларини совет ва чет эл ҳуқуқий шахсларига ҳамда фуқароларга сотиш.

Мулкни давлат тасарруфидан чиқаришнинг аниқ йўллари ва шакллари ҳамда унинг миқёсларини жумҳурият ҳудудида ана шу мулкнинг эгаси — Ўзбекистон ССР ва маҳаллий кенгашлар таналяди.

Аҳолини иқтисодий жиҳатдан ҳимоя қилишнинг давлат воситаси

Жумҳуриятда халқ хўжалигининг бозор муносабатларига ўтиши чоғида аҳолини иқтисодий жиҳатдан ҳимоя қилиш масалалари алоҳида эътибор билан ишлаб чиқилмоқда. Ана шу даврининг салбий иқтисодий оқибатларини мумкин қадар юмшатиш, жумҳуриятнинг маҳаллий, нуфус ва иқтисодий-иқтисодий шарт-шароитларини ҳисобга олиб, халқнинг турмуш даражаси бирданига пасайиб кетишига йўл қўймаслик мақсадида иқтисодий жиҳатдан ҳимоя қилишнинг давлат системаси воситаси қўйидаги асосий жиҳатлардан таркиб топади:

- аҳолининг камбағал ва иқтисодий жиҳатдан заифроқ табақалари учун имтиёзлар, афзалликлар, нафақалар; пенсия таъминоти, камбағал ва кўп болали оилаларга нафақалар ҳамда ўқувчиларга стипендиялар тўлаш соҳасида давлат иқтисодий нафолатлари;
- меҳнат ва ишлаб шарт-шароитлари билан боғлиқ имтиёзлар; аҳолининг белгиланган даромадларини сақлаб туриш мақсадида нархлар ва даромадларини индекслаш;
- вақтинча ишдан маҳрум бўлган аҳолига янги касбни ўрганиш, жамоат ишларида фойдаланиш тарзида давлат йўли билан ёрдам бериш, шунингдек ишсизлик нафақалари тарзида ёрдам бериш;

жумҳуриятнинг барча аҳолиси учун меҳнат қилиш, дам олиш, уй-жойли бўлиш, пулсиз таълим олиш ва тиббий хизматдан фойдаланишнинг нафолатланган ҳуқуқларига;

— бутун аҳоли учун мулкчиликнинг барча шаклларида ва хўжалиқ фаолиятининг натижаларидан қатъий назар, маънавиятга қараб, меҳнат қилишнинг нафолатланган энг кам миқдорини олиш ҳуқуқига нафолат берилиб, иқтисодий фаолият ва кордонлик эркинлиги.

Жумҳуриятда давлатнинг бевосита иқтисодий ёрдамга муҳтож бўлган аҳолининг учта асосий гуруҳи мавжуд:

- бу гуруҳларнинг энг кўп сонлиси — 16 ёшгача бўлган болалар бўлиб, ана шу ёшлар бутун аҳолининг салкам 40 фоизини ташкил этади;
- сон жиҳатидан иккинчи ўринда турадиган гуруҳ ишламайди пенсияонерлар ва ногиронлар (икки миллион кишидан кўпроқ), шунингдек юз миң нафарга яқин бошқалар қарамоғидаги катта ёшдаги кишилардир;
- учинчи гуруҳга ҳаётининг асосий мақсади ва мазмуни соғлом ва баркамол авлодни тарбиялаш бўлган 430 миң нафар кўп болали оналарни киритиш керак;
- туртинчи гуруҳга олий ўқув юртилари, техникумлар ва ҳунар-техника билим юртиларида кундузи ўқийдиган 500 миңга яқин ўқувчи кирди.

Аҳолининг ана шу тўртта гуруҳига нисбатан ўтказилган сийёсат бозор иқтисодиёти шарт-шароитида иқтисодий жиҳатдан ҳимоя қилишнинг давлат воситасини яратишда жумҳурият умумий иқтисодий сийёсатининг асосий йўналишларини белгилаб беради.

Ҳозирги вақтда жумҳуриятда аҳолининг кам таъминланган табақаларини амалга қилишга доир ишлар собитдаамалик билан олиб боришмоқда.

Жумҳурият Президенти ва ҳукуматининг соғлигини сақлаш, иқтисодий таъминот, маориф ва маданият ҳадимлари иқтисодий аҳолини яхшилашга доир бир қанча қарорлари қабул қилинди.

Кўп болали оналарнинг нафақалари қўйилди, Улуғ Ватан уруши қатнашчилари ва ногиронларига, бай налимилалчи жангчиларга ва ҳалок бўлган ҳарбий хизматчиларнинг оилаларига қўшимча имтиёзлар жорий этилди.

1990 йил 1 сентябрдан бошлаб олий ўқув юртилари, ўрта махсус ўқув юртилари ва ҳунар-техника билим юртилари талабаларининг стипендиялари оширилди.

Жумҳурият умумий иқтисодий сийёсатини ўтказиш доирасида ва бозор иқтисодиётига ўтиш шарт-шароитида аҳолининг камбағал табақаларини турмуш даражасини сақлаб қўлиш мақсадида болаларга, ишламайди пенсияонерларга, ногиронларга, ҳар бир киши ҳисобига даромадлари кам миқдордаги оилаларда бошқалар қарамоғида яшовчи меҳнатга лаёқатсиз ёшдагиларга озиқ-овқат билан, тиббий ва бошқа ёрдам бериш тадбирларини амалга ошириш кўзда тутилмоқда.

Ана шу тадбирларни амалга ошириш учун жойларда махсус хизматларни ташкил этиш ҳамда аҳолининг иқтисодий жиҳатдан ночор табақаларига ёрдам кўрсатувчи жамоат комиссияларини тузиш кўзда тутилмоқда.

Аҳолига иқтисодий ёрдам беришнинг тегишли давлат воситасини барпо этиш орқали ва жумҳуриятнинг тегишли қонуналарини қабул қилиб амалга ошириш режалаштирилмоқда. Энг кам миқдордаги истеъмол бюджетини ишлаб чиқиш учун асосий замин бўлади. Энг кам миқдордаги истеъмол бюджетни кун кечиртиш учун зарур бўлган маблағлар энг кам миқдорини кўрсатади ва озиқ-овқат, кийим-кечак, уй-йой, тиббий хизмат, маориф, маънавий соҳада биринчи навбатдаги эҳтиёжлар қаноатлантирилишига нафолат беради.

Яқна тартибда уй қуриш, чорва моллар, маданий-маиший моллар ва узоқ мудат ишлаб-иқтисодий хўжалиқ моллари (шахсий транспорт воситалари, заргарлик бўюмлари ва бошқалардан ташқари) сотиб олиш учун сўда (нарс) ажратилишга имтиёз бериш камбағалларга ёрдам кўрсатишда муҳим аҳамиятга эга.

Бозорга ўтиш чоғида жумҳуриятда кўп болали оилаларга, болали оилаларга ва камбағал аҳолига ёрдам беришнинг давлат иқтисодий дастурлари ишлаб чиқилди ва амалга оширилди. Аҳоли ночор табақаларининг озиқ-овқат, уй-йой ва тиббий хизматга ҳаётини муҳим эҳтиёжлар ана шу дастурлар орқали қаноатлантирилиши таъминланади.

Ана шу дастурларни амалга оширишда маҳаллий даражада тузиш кўзда тутилган махсус хизматлар, шунингдек жамоат, хайрия ва диний ташкилотлар катта ёрдам беради. Бўёор иқтисодиёти шарт-шароитида иқтисодий дастурларни амалга оширишда иқтисодий жараёнларини ҳисобга олиш ва таҳлил қилиш, аввало кам таъминланганини, ишсизлар сонининг ўзгаришини, нарх ўзгаришини, аҳолининг ҳақиқий иш ва даромадлари ўзгаришини ва бошқа жиҳатларини ҳисобга олиш ва таҳлил қилиш билан шуғулланган махсус ҳисоб идоралари алоҳида ўрин тутди.

Тармоқ иқтисодий дастурларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш қўшимча маблағларни талаб қилиди, бу эса уларни таъбирларни ташкил этиш чоғида устун йўналишларини пухта танаб олиш зарурлигини тақозо этади. Ислохотни амалга оширишнинг дастлабки босқичларида аҳолининг камбағал ва кам таъминланган табақаларига ёрдам беришнинг талонлар ёки купонларни тасмимлаш асосида уларни озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш, шунингдек зарур бўлган ҳолларда кундалик эҳтиёж молларини натура ҳолда бериш чораларини ўз ичига олувчи махсус дастурлар муҳим аҳамиятга эга бўлади.

Кўп болали оилаларга ёрдам беришга қаратилган дастурлар алоҳида ўрин туттиш лозим, бу эса жумҳурият шарт-шароитида жуда муҳимдир. Бу соҳада ҳозиргача бир қанча чоралар қўрилди. Аввало кўп болали оналарга нафақаларни ошириш, болаларга қараш учун ҳақ тўланадиган отпускани узайтириш ва бошқалар шулар жумласидандир. Қишлоқни иқтисодий жиҳатдан ривожлантириш режалари амалга оширилди бошланди. Бу режалар қишлоқ аҳолисининг турмуш даражасини яхшилашга доир ташкилий, иқтисодий ва техникавий тадбирлар мажмуасини ўз ичига олади.

Шундай қилиб, ўтиш даврида аҳолининг, айниқса яхши ҳимоя қилинмаган табақаларининг иқтисодий нафолатлари воситасини яратиш вазиятини яхшилашда бош масалалар. Аниқ қилиб айтганда, Ўзбекистонда ҳозиргача ёшлон қилинган иқтисодий дастурларнинг тўхтатиб қўйилиши, турмуш даражасининг янада пасайиши амалда аҳолининг деярли ярмисини чидаб бўлайдиган шарт-шароит маҳрум этиш ва одамларнинг ҳаққоний газабини уйғотиш бўлур

эди. Шунинг учун жумҳурият Иттифоқ идораларида тайёрланаётган бозорга ўтиш дастурини изчил амалга оширишнинг ҳал қилувчи шарт шарт сийёсатида аҳоли камбағал табақаларини иқтисодий қўллаб-қувватлашни кучайтиришни талаб қилмоқда.

Аҳолини иш билан таъминлаш

ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИНИ БАРҚАРОРЛАШТИРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ ВА БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИГА ЎТИШНИНГ ҚОИДАЛАРИ

(Давоми. Боши биринчи ва иккинчи бетларда).

Жумҳуриятда эркин сотиш учун ишлаб чиқариладиган ҳам ашё ресурсларининг қарийб 40 фоиз жумҳуриятда қолдирилади. Уларни сотиш бўйича шартнома нархларида эса оборот солиғи ҳисобга олинмади.

1991 йил бюджет лойиҳасида мулкнинг давлат тасарруфидан чиқариш натижасида олинмаган даромадлар режалаштирилган, марказлашмаган капитал маблағлари пул билан таъминлаш манбаи сифатида эса тугалланмаган қурилишлар, товар-материал бойликларининг нормадан ташқари запасларини ва ўрнатилмаган ускуналарни сотишдан тушадиган маблағлар назарда тутилган, шунингдек ишлаб чиқариш ва иқтисодий ривожланиш жағмагарларининг қолдиқларидан ҳам фойдаланилади.

Мустақил молия сибсатини амалга ошириш мақсадида молия бозори ташкил этилмоқда, корхоналарнинг бўш қолган молиявий маблағларидан иқтисодий ва иқтисодий ривожланиш вазифаларини амалга ошириш ниятида тижоратчилик билан фойдаланишнинг унинг иқтисодий асоси бўлади. Турли хил қимматбаҳо қўзғалар, акциялар, облигациялар, ҳазина мажбуриятларини, тижорат векселларини қўлланиш ҳам назарда тутилмоқда.

Ўзбекистоннинг бошқа жумҳуриятлар билан ўзаро муносабатлари

Жумҳурият мустақиллиги қарор топаётган ва бозорга ўтлаётган шароитда Ўзбекистоннинг бошқа жумҳуриятлар ва Иттифоқ билан ўзаро муносабатлари батамом ўзгаради.

Янги Иттифоқ шартномаси ишлаб чиқишни чоғида, жумҳуриятнинг иқтисодий ва сийсий мустақиллигини кучайтириб, давлатнинг яхлитлиги ва мустақиллигини таъминлаш билан боғлиқ ваколатларини муайян доирасини Иттифоқга ўтказиш мақсадида мувофиқ бўлади. Айни вақтда федерациянинг ва ўзаро фойдали хўжалик алоқаларининг барбод бўлишига йўл қўймаслик, яшашига қодир умумиттифоқ бозорини вужудга келтириш мумкин. Мазкур бозорда барча иттифоқдош жумҳуриятлар тенг ҳуқуқли, мустақил шериклар бўлув эдилар.

Қўйидагилар Иттифоқнинг алоҳида иқтисодий ҳуқуқлари ва юмушлари бўлиши мўлжалланмоқда: иттифоқнинг мудофаа қобилиятини сақлаб туриш, давлат хавфсизлигини таъминлаш ҳамда уюшган жиноятчиликка қарши курашни учун иқтисодий шарт-шароит яратиш.

мамлакат иқтисодий ва иқтисодий тараққиётининг истиқболли прогнозларини ишлаб чиқиш, умумиттифоқ аҳамиятига молик йирик халқ хўжалик режаларини тайёрлаш ва амалга ошириш; сўниинг хараид қобилиятини мустақиллаштириш, қаратилган, келишиб олинган кредит-пул ва валюта сибсатини амалга ошириш. Иттифоқ ичиди пул ресурсларининг харақати қеланшига йўл қўймаслик; умумиттифоқ бозорининг муҳофаза этилишини таъминлайдиган ягона боғжона қондаларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш. Келишиб олинган моллар мажмуасининг Иттифоқ ичиди харақати йўлида кювалар, қелашлар ёки боғжона тўсиқларидан фойдаланишга йўл қўймаслик.

умумиттифоқ миқсидида ҳам ашё, маҳсулот, моллар ва хизматлар асосий турлари нархини тартибга солиш, буларнинг доирасини субъектлар ихтиёрий равишда Иттифоқ тасарруфига топширадлар;

ташқи иқтисодий стратегияни ишлаб чиқиш, умумиттифоқ валюта фондини вужудга келтириш ва ундан фойдаланиш, ССР Иттифоқининг халқаро ҳамжамият олдиди мажбуриятларини бажариши;

аҳолининг экология хавфсизлигини таъминлаш юзасидан умумиттифоқ аҳамиятига молик тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

иқтисодий жиҳатдан ҳимоя қилиш, фуқаролар таъминоти ва ишсизлик учун нафақадан тўланадиган жағмарани вужудга келтириш соҳасидида сибсатни рўбга чиқариш юзасидан умумиттифоқ аҳамиятига молик тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

минтақалар тараққиёти даражасини бараварлаштириш, умумиттифоқ бозорини ташкил этиш ва унинг ишлаши қондаларини белгилаш. Иттифоқдаги алоҳида субъектларнинг иқтисодий ва иқтисодий жиҳатдан Иттифоқдаги ўртача даражадан 25 фоиздан кўпроқ орақда қолишига йўл қўймаслик;

ягона патент ва метрология хизматини, ягона вақт, ўлчов ва вази хизматини ташкил этиш, умумиттифоқ стандартларини белгилаш ва халқаро стандартларни жорий этиш, умумиттифоқ ҳисобини ва бухгалтер ҳисобининг ягона системасини ташкил этиш;

ўз хусусиятига кўра, Иттифоқ миқсидида ягона раҳбарликни талаб этидиган фаолият доиралари ва аниқ мақсадга мўлжалланган режаларни бошқариш, булар эса қўйидагилардан иборатдир:

енг муҳим фундаментал тадқиқотлар; мудофаа дастурлари;

ягона энергетика системаси; магистрал темир йўл ва қувур транспорти; атом энергетикаси; космик системалар ва тадқиқотлар; умумиттифоқ алоқа, ахборот ва информатика системаси;

фавқулодда ҳолатларнинг олдиди олиш ва шундай ҳолатларда харақат қилишининг давлат умумиттифоқ системаси;

СССРнинг ташқи сибсатини белгилаш, СССРнинг халқаро шартномаларини тузиш, халқаро муносабатларда СССРнинг вақилини қилиши;

иттифоқдош жумҳуриятлар билан келишиб олиб, Иттифоқ бюджети маблағларидан хорижий давлатларга давлат заёмлари ва иқтисодий ёрдам бериш, чет эл манбааларидан ССР Иттифоқи олдидан давлат заёмлари ва кредитлари тўғрисида битимлар тузиш;

мустақил Совет Жумҳуриятлари Иттифоқининг суверенитети ва территориял аҳлиятини ҳимоя қилиш, мудофаани ташкил этиш, СССР Қуролли Кучлари ва разведка хизматида, СССР чегара қўшинларига раҳбарлик қилиш. Темир йўл қўшинларини бошқариш ва ички қўшинлар, боғжона хизматини мувофиқлаштириш иттифоқдош жумҳуриятлар билан биргаликда ва улар билан келишиб олиб, амалга оширилади;

иттифоқдош жумҳуриятлар ўзаро баҳсларни ҳал этиш хусусида ССР Иттифоқининг Маҳсув ваколатли идораларига мурожаат қилган тақдирда, мазкур масалаларни ҳал этиш; жамоат тартибини сақлаш асосларини белгилаш.

ССР Иттифоқ ва иттифоқдош жумҳуриятлар биргаликда олиб борадиган соҳага фуқаролик, хўжалик, ер, ўрмон, сув, қон, жиноятчилик, меҳнат-аҳоққ тузатиш, молия, меҳнат ҳақидаги қонуларнинг, иқтисодий ва пенсия таъминоти тўғрисидаги, фуқароларнинг иқтисодий бирлашмалари ҳақидаги, суд тузилиши тўғрисидаги ва судни олиб бориш ҳақидаги, маориф ва соғлиқни сақлаш тўғрисидаги қонуларнинг асосий негизларини белгилашни киритиш лозим бўлади.

Ўзбекистон ССЖ ўз ҳудудида иқтисодий мустақиллигини амалга оширишда ўзининг олтин, қумуш ва бошқа нодир ва рангли металллар, маъдан конларидан, шунингдек, шулар асосида Ўзбекистон ССЖда тайёрланаётган маҳсулотдан фойдаланиш ва тасарруф этишда мулқола маҳсулоти сибсат юротида.

Олтин нархи жаҳон ва Иттифоқ нархларидан келиб чиққан ҳолда белгилашни керак, деган масала қўйилмоқда. Ўзбекистон ССЖда қазиб олинаётган олтиннинг муайян қисмидан жумҳурият заргарлик буюмларни тайёрлашда фойдаланади ва жумҳуриятга эркин муомаладаги валюта тарзида қайтарилди.

Жумҳуриятда тайёрланган пахта толаси учун Иттифоқ давлат фондининг умумий салмоғи белгилаб берилиши ва аста-секин бу салмоқ камайиб бориб, эркин нархда мустақил тарзда сотишга ўтирилиши керак. Давлат буржумасига кўра, жумҳуриятнинг асосий маҳсулотини — пахта толаси етказиб берилиши эвазига жумҳуриятга гўшт ва сут маҳсулотлари, қанд-шакар ва бошқа молларни тенг ҳуқуқли негизда етказиб туришга кафолат берилиши керак.

Сув хўжалиги соҳасида мелiorация ишлари ва бошқа ишларга маблағ ажратиш муаммосига алоҳида тўхтаб ўтиш керак. Барча маданиятни мамлакатларда сугорилмайдиган деҳқончилик федерал бюджет маблағлари ҳисобидан амалга оширилади. Бу қонда яна шунинг учун ҳам муҳимки, пахтачилик, пиллачилик ва Ўзбекистон қишлоқ хўжалигининг бошқа етакчи тармоқлари кўзга аёқол кўриниб турган умумиттифоқ тусидадир.

Ташқи иқтисодий сибсат

Халқаро меҳнат тақсимотида жумҳурият мавқениннг анча ошганлиги, хорижий давлатлар билан бевосита ташқи иқтисодий алоқаларининг ривожланиши жумҳурият зиммасига ташқи иқтисодий сибсатининг мустақил стратегиясини ўтказишни юқлайди, булар қўйидагилардир:

енгил, озиқ-овқат ва маҳаллий саноат, машинасозлик, химия, рангли металлургия учун хориждан келмаётган молларни монополиядан ҳолни этиш ва саноат экспорти негизи учун пойдевор яратиш;

туризм инфраструктурасини ривожлантириш; аввало, енгил ва озиқ-овқат тармоқларида (кичик корхоналар сифатида) машинасозликда (йўл қурилиши машиналари, қайта ишлаш саноати учун ускуналар ишлаб чиқариш), савдо ва хизмат соҳасида қўшма корхоналар барпо этиш;

эркин кордонлик зоналарини яратиш; ана шу стратегик мақсадларни амалга ошириш учун мустақил «ташқи бозор» режаси ишлаб чиқилмоқда. Ушбу режаниннг асосий қисмлари ва бўлимлари қўйидагилардир:

Ўзбекистон ССЖнинг ташқи иқтисодий алоқалари бошқарув органлари структурасини ўзгартириш;

ташқи иқтисодий фаолиятнинг устун йўналишларини белгилаш;

қўшма корхоналарни оқилона жойлаштириш;

халқаро туризмни ривожлантириш;

валюта билан ўзини ўзи таъминлаш воситасини ишлаб чиқиш;

кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш;

Ўзбекистоннинг хорижий мамлакатларда ташқи иқтисодий ваколатхоналарини очиш;

ҳамкорлик учун хорижий мамлакатларнинг устун регионларини аниқлаш.

Ўзбекистон ССЖ ўзининг ташқи иқтисодий фаолиятида хорижий давлатлар билан мустақил муносабат ўрнатади, улар билан шартномалар, жумладан, инвестицияларни ўзаро муҳофаза этиш тўғрисида шартномалар тузади, ўзаро савдо ва консулик ваколатхоналари очади, халқаро иқтисодий ташкилотлар фаолиятида мустақил қатнашади, боғжона иши, боғжона солиғи қондаларини ва Ўзбекистон ССЖнинг боғжона ҳудудидидаги тўловларини белгилайди, чет эл давлатлари билан кредит-муолия операцияларини амалга оширади, шу жумладан ўзи мустақил тарзда заёмлар ва ёрдам беради, ҳамда заёмлар, чет эл фирмалари, халқаро корхоналар ва ташкилотлар иттифоқидида қўшма корхоналарни қайд этиди, жумҳуриятнинг валюта фондини вужудга келтириш ва ундан фойдаланади, экспорт ва импорт маҳсулотини лицензия қилади ва нормасини белгилайди, Ўзбекистон ССЖ чегарасидан ўтаётган эълон қилинадиган моллар ва бошқа мулк рўйхатини белгилайди, ташқи иқтисодий фаолиятни сугурта қилади, валюта ва қимматбаҳо қўзғалар биржаларини очади.

Юқоридида айтилган йўналишларнинг энг муҳимларидан бир қанچаси ҳозирдаёқ рўбга чиқарилиди. Чунючки, жумҳуриятда ташқи иқтисодий алоқалар структураси ҳаётда ташкил этилди, Ўзбекистон ССЖ Давлат ташқи савдо алоқалари комитети, Ўзбекистон Ташқи иқтисодий банки ва бошқа ташкилотлар тузилди. Уларнинг мақсади — жумҳуриятнинг ташқи иқтисодий алоқаларда тўла иқтисодий мустақиллигини таъминлаш, ички хўжалик воситаси билан жаҳон бозори воситасининг мувофиқлаштирилиши таъминлашдан иборат.

Ташқи иқтисодий фаолиятда деҳқончилик — саноат комплексининг маҳсулотларини қайта ишлашчи тармоқлари, чегара савдо-сотининг ривожлантиришга, регионал ресурсларни, курилш индустриясини, иқтисодий соҳани ривожлантиришга, илм-фан ютуқларига таянмайдиган тармоқларга, транспорт-экспедиторлик хизмати ягона системасини вужудга келтиришга ва шу сингариларга устун даражада аҳамият берилди.

Жумҳуриятнинг ташқи иқтисодий алоқаларини жадал ривожлантириш мақсадида банк ва пул-кредит системасини тақомиллаштириш кўзда тутилди. Ҳозирги мавзуд маблағ ташқи иқтисодий операцияларга жадал маблағ сарфлашни, жумҳурият валюта маблағларини жамлашни ва тақсимлашни таъминлаш олмайти. Шунинг учун валюта ҳисоби оқиш хўжалик ташқи иқтисодий тармоқларини вужудга келтириш зарур. Шунингдек, тижорат тармоқини вужудга келтириш зарур.

Шу билан бирга қўйидагилар белгиланган:

жумҳуриятда боғжона тармоқини ва боғжона маълумотларига асосланган ташқи иқтисодий ҳисобни вужудга келтиришни тугаллаш;

Ахборот, маркетинг ва транспорт-экспедиторлик хизмати кўрсатиш юзасидан тижорат асосида бирлашмалар (фирмалар), шунингдек ташқи алоқага хизмат кўрсатувчи сугурта, реклама кампанияларини ташкил этиш;

Тошкент шаҳрида фирмаларнинг ваколатхоналарини бўлидиган халқаро савдо марказини, шунингдек жумҳуриятда ишлаб чиқариладиган моллар сотиладиган халқаро ярмаркалар учун кўргазмалар комплексини қуриш;

жумҳуриятда эркин иқтисодий зоналар лойиҳасини ишлаб чиқиш ва ташкил этиш;

чет эл фирмалари билан, айниқса сермеҳнат тармоқлар, халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш ҳамда жумҳуриятда еттиштириладиган ҳам ашё ва ресурслардан тайёр буюмлар ишлаб чиқаришни кенгайтириш соҳасида қўшма корхоналар ташкил этишни кенгайтириш.

Ҳом ашё моллар экспортини қаматириш, уларни озиқ-овқат маҳсулотини, халқ истеъмол моллари, доридармон, тиббиёт ускуналари ва шу сингариларни ишлаб чиқариш билан банд бўлидиган қўшма корхоналар ташкил этиш ҳамда уларни иш билан таъминлаш учун юбориш кўзда тутилди. Бунда валюта тушумларининг жумҳурият учун муҳим аҳамиятига эга эканлигини ҳисобга олиб, дастлабки босқичда минерал ва қишлоқ хўжалиги хом ашёсининг бир қисмидан экспорт моллари сифатида фойдаланиш истисно этилмади.

Ташқи савдо ва хорижий алоқалар учун кадрлар тайёрлашга муҳим аҳамият берилди. Ташқи савдо, менежмент, маркетинг, реклама, банк ишлари, чет тиллар соҳасида мухтаассислар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш учун жумҳуриятда ўзга юрталари (лицейлар, техникумлар, олий ўқув юрталари, маляка ошириш йилгоҳлари, тижорат мактаблари) тармоқини вужудга келтириш кўзда тутилди. Ўзини ва иш ўрганиш мақсадида жумҳуриятдан келадлар юбориш учун чет эллардаги шунга ўхшаш муассасалар билан доимий алоқа ўрнатил мўлжалланади. Бу иш

корхоналар ва ташкилотлар ҳисобига (тижорат асосида), шунингдек жумҳурият давлат бюджети ҳисобига маблағ билан таъминланади.

Жорий йилни тугаллаш ва 1991 йилда жумҳуриятни иқтисодий-иқтисодий ривожлантиришнинг йўналишларини шакллантиришга онд биринчи галдаги тадбирлар тўғрисида

Шу йилнинг тугалланаётган даври ва 1991 йил мақсадда ҳамда жумҳурият учун ҳаётий муҳим аҳамиятга эга бўлади. Агар иқтисодидида вазиятнинг мушкуллаштириши ҳозирги суратларда давом этса, кўпгина минтақаларда аҳоли оғирлашиб, улар бозор иқтисодидида ўта олмайдилар. 1991 йилда мамлакатни иқтисодий-иқтисодий ривожлантиришга мувофиқлаштирилган ёндашуларни ҳеч кечиктирмай ишлаб чиқиш, таркиб топган ишлаб чиқариш-иқтисодий муносабатларни, моддий-техника таъминоти ва маҳсулотини сотиш йўллари ҳамда шакллари сақлаб қолиш ва мустаҳкамлаш йўлида амалий чоралар кўриш зарур.

1991 йилда мамлакатни иқтисодий ва иқтисодий ривожлантиришнинг таъминлаш юзасидан бизнинг Иттифоқ идораларига тақдим этган аниқ-равшан таклифларимиз қуйидагилардан иборат:

Иттифоқдош жумҳуриятлар билан биргаликда қисқа муддатда етакчи халқ хўжалиги комплексларида ишлаб чиқариш ҳажмининг барқарорлаштириш ва кўпайтиришга қаратилган тадбирлар ишлаб чиқилиши, бунда харидорнинг маҳсулотларини кўпайтиришга рағбатлантиришни кучайтиришга алоҳида эътибор қаратилиши;

қисқа муддатда иттифоқдош жумҳуриятлар иштирокида озиқ-овқат маҳсулотларининг асосий турлари, хом ашё ва маҳсулотини оларга етказиб бериш ҳажмларини аниқлаш ва бунда, одатдагидек, шу йилги даража сақлаб қолишни назарда тутилиши;

1991 йилги бюджетни ишлаб чиқиш ва унинг йўналишлари тартибидан айрим минтақалар ва жумҳуриятларнинг дастлабки шароитларини тенглаштирилишини ҳисобга олган ҳолда иттифоқдош жумҳуриятларнинг иштирокида узиқил сибсат назарда тутилиши;

Ишлаб чиқариш ва иқтисодий соҳадаги ўзаро алоқаларни келгуси йилда қайта таъминлаш, уларда умумиттифоқ аҳтнеларини қондирш ҳамда хом ашё ва маҳсулотини эркин айриб олаш қай даражада бўлишини ҳозирнинг ўзидаёқ аниқлаб олиш зарур. Биз ўзаро мажбулот етказиб бериш ҳажмларини асосан шу йилги даражада сақлаб қолиш тўғрисидаги таклифни қўллаб-қувватлашга тайёрми. Бунда айниқса деҳқончилик-саноат комплекси тармоқларида жумҳурият бюджетларини, лимитлари ва капитал маблағ манбаларини вужудга келтириш масалалари ҳам сўзсиз кўриб чиқилиши керак.

Жумҳурият ушбу масалаларни янги Иттифоқ шартномасини ва бозор муносабатларига ўтиш дастурини тайёрлаш, келгуси йил план ва бюджетини тузиш жараёнида қатъият ва изчиллик билан ҳал этиди.

Шу билан бирга жумҳуриятимиз аҳолисининг ҳар бири ўзини учун барқарор вазият ва нормал шарт-шароитини сақлаб қолиш кўп даражада бутунги кунда қанчалик куч-ғайрат сарфлаётганимиз билан белгилианишини аниқ билиши зарур. Қандай қилиб бўлмасин, еттиштирилган мўл пахта ҳосилини ва бошқа қишлоқ хўжалиги экинларини муваффақиятли йиғиштириб оlishимиз, қишга сифатли озиқ-овқат гамлашимиз ва ҳар томонлама тайёрлик қуришимиз даркор. Йилнинг қолган даврида маҳсулот еттиштиришни кўпайтиришни эришилган кўрсаткичларни пасайишига йўл қўймаслик ва келгуси йилнинг бошларидангина илҳом билан ишлашимиз учун яхши замин яратилишимиз мумкиндир.

Жумҳурият халқи бозор муносабатларига ўтишда ўзгаришларни амалга ошириш шакллари, усуллари ва шарт-шароитларига қараб белгилианишини биллиши;

Ўзбекистон халқ хўжалигини барқарорлаштиришнинг асосий йўналишларини амалга рўбга чиқариш ва бозор иқтисодидидаги ўтиш турли жамоат ҳаракатларининг бунёдкорлик ишларидида кенг ва фойдаланмоқда, эшитини, чинакам сийсий ва иқтисодий мустақилликка эришиш йўлида барча соғлом кучларни иштирокатириш, жумҳурият аҳолисини иқтисодий жиҳатдан муҳофаза қилишни, уни маънавий ва ахлоқий жиҳатдан тиклашни тақозо этиди. Жумҳуриятда барқарор маънавий ва руҳий вазиятнинг, миллий тотувлик ва ўзаро ҳурмат муҳитини таъминлаш зарур.

Таклифлар ва мулоҳазаларни Ўзбекистон ССЖ Вазирлар Кенгашига юборишни, шунингдек 398156, 398712 рақамли телефонлар орқали маълум қилишни сўраймиз.

***

Таклифлар ва мулоҳазаларни Ўзбекистон ССЖ Вазирлар Кенгашига юборишни, шунингдек 398156, 398712 рақамли телефонлар орқали маълум қилишни сўраймиз.

СССЖ ПРЕЗИДЕНТИ—НОБЕЛЬ ТИНЧИЛИК МУКОФОТИНИНГ ЛАУРЕАТИ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Биз қайта қуришни бошлаганимизда, келгусида бундай яшаш бўлмайдими, биз турмушнинг ҳамма соҳаларида чукчур ислохотларни ўтказишимиз керак, деб ўйлаган эдик. Халқнинг хоҳиши-иродаси шундай бўлган эди, шунга биноан биз янги сибсат ўтказишга бошладик. Аммо ўша пайтдаёқ биз фикримизни тўғри тушунишларини истар эдик: қайта қуриш барча мамлакатлар учун муҳим аҳамиятга эга бўлади, чунки бизнинг буюк мамлакатимиз жаҳон ҳамжамияти олдиди зиммасига алоҳида масъулият олиб келмоқда.

Г. В. Стейнфельдт, Норвегия телевидениесини, Михаил Сергеевич, уч йил муқаддам мен Прага кўчаларида, ҳозиргисига мутлақо ўхшамайдиган Прагада сизни суратга олган эдим. Ушанда ўндамлар: «Биз билан қўйинг!» деган эдилар. Мен сиздан: декабрь ойида, Нобель мукофоти топирилмаган кун бизнинг хузурида борасизми? — деб сўрамоқчиман.

М. С. Горбачев, Нобель мукофотининг ҳамма лауреатлари каби мен ҳам қандай истисно бўлишини даъво қилмайман ва, албатта, Ослога бораман.

Г. В. Стейнфельдт. Президент жаноблари, совет кишилари орасида биринчи бўлиб Нобель тинчилик мукофотининг лауреати бўлган Андрей Сахаровнинг аънасини давом эттирайман, деб ҳисоблайсизми?

М. С. Горбачев. Сизнинг саволингизга кенгроқ жавоб қайтармоқчиман. Кейинги

йилларда дунёда нималар содир бўляпти, деган саволга илму энг ахлари жавоб топшини жуда чукчур ва масъулият билан излаётганликларини кўриш мумкин, ҳар бир мамлакатда рўй бераётган воқеалар, аввало ҳар бир миллат дилининг ифодачилари бўлиши энгилларини тавнивлантириб келган. Меннинг назаримда, қайта қуриш, янги тафаккур дунёда қудратли мадад олганлигини боиси шуки, жаҳон аҳли ўзгаришлар учун етилган эди. У «совуқ уруш»дан, қуроллини поғиздан, жаҳон ҳамжамиятиимизнинг ҳозирги муаммолари зўриқиб кетганлиги билан боғлиқ бўлган машаққатлардан чарчаган эди. Дунёга янги сибсат, янги йўл керак эди, энг муҳими — ана шу. Бу ишга, одамларни қизиқтириётган саволларнинг жавобларини топишга ҳисса қўшганлар орасида мен Андрей Дмитриевич Сахаровни юксак даражада қадрлайман.

К. Юбаев, Эн-Эйч-Кей (Япония). Марҳумат қилиб айтинчи, — эҳтимол мен бу саволни эртароқ бераётгандирман, сиз келгуси йилда Нобель тинчилик мукофоти лауреатлигига қимнинг номзодини тавсия қилган бўдур эдингиз?

М. С. Горбачев. Бултур бўлганидек, бу йил ҳам муносиб номзодлар кўп, келгуси йилда ҳам Нобель комитети тўғри қарор қабул қилади, деб ўйлайман.

Ж. Лорри, Эн-Эй-Си (АҚШ) Совет Иттифоқда иқтисодий муаммолар қўлини маълум. Сизнинг Нобель мукофотини ҳам мамлакатда вазиятга бирон-бир тарзда тасвир қиладиши, одамларга бирон-

бир наф келтирадими, ўзини ҳис нима деб ўйлайсиз? М. С. Горбачев: Одамларнинг ҳис-туғйуларига ва ақли-дронига, шубҳасиз, таъсир қилади, чунки бу, боғ айтганимдек, умуман, биз шу туғуланаётган ишга берилган баҳодир. Бунинг устига, мазкур воқеа қайта қуришни энг маъсулиятли босқич билан бир пайтга тўғри келмоқда. Биз чукчур ўзгаришлар, турмушнинг ўзини ислоқ қилиш арасида туришимиз, иқтисодидиетни бозор муносабатларига ўтказиш йўлидан бораёлишимиз, биз Иттифоқимизда ҳам чукчур ўзгаришлар арасида туришимиз. Ҳозир, биз кўп мунозара қилаётган, турмушнинг барча соҳаларига тааллуқли масалаларни қаттиқ қилиб, бўғзан шафқатсизлик билан ўртага қўйётган бир пайтда мен биз ишлаб чиқаятган қарорлар шу қадар муҳимки, ҳар бир масалани ҳар қандай тарзда, энг ўткир қилиб қўйиш ҳам ўринли эканлигини, чунки бу — буюк давлатнинг тақдирига, бутун дунёнинг тақдирига дахлдор эканлиги ҳақида ўйлайман.

Мукофотини берилиши — куч-ғайратларимизга мадад бўлади, деб айтдим, бу нарса бизга илҳом бахш этиди. Бу воқеа меннинг фикримга, меннинг қайфиятимга, ақли ва жисмоний

— Одамларга ҳам ҳайронсан, сарҳаб келишди-ю тинчлигини бузишди, — қартайиб қолган навабчани аёл уйқусизликдан қизарган кўзларини дарчага бош суққан йигитга қадади.

— Йул-йул қўйлақ кийиб, бошига дўппи кўйдириб олган ўспирин кулимсираб:

— Хафа бўлмаг, онахон, йўлга чиқайман. Йўқ, тинчлигини бузаримидин, — деди.

Навабчи пўлат сандиқдан ҳужжатларини олиб хотирмаг варақдай бошлади.

— Фамилиянг?

— Кулиев... Ваҳоб Иброҳимович.

— Саҳарлаб қайда отлана қолдинг?

— Уйдан чиқиб кетганим ҳам анча бўлганди. Энди қайтмаган.

— Машина ўзининг номини дами — сўради аёл ғира-ширада хил ялтиратган нарсаси имо қилиб. Машинага катта-катта қўтилар ортириб, у ер-бу ердан арқон билан боғлабди.

— Тополомдингиз, онахон. Машина давлатнинг номиди — йигит ана кулимсиради-да, навабчи узаган қоз билан паспортини чўнтагига суқди. Остандан ҳатлаб ўтган, аёлга қарата: — Иш вақтида ухлаш мумкин эмас, — дея хандон отиб кулганича машинага ўтириб, уни ўт олдириди.

Йигит навабчани аёл ортдан нималар деб жавраганини эшитмади ҳам. ... Хил эсавган шабада тонги ғира-шира ортдан аста-секин кўтарилаётган қўшга йўл очётгандек эди. Осмон чирогининг ожиз нурлари элас-элас кўринаятган до-дарахлар оралнидан ёриб ўтиб, эркинликдан баҳра олаётгандек ҳар томонга ўз тафтини уради.

Машинанинг шиддат билан кетишидан Ваҳобнинг қабқадир шошаётгани, кимдир уни кутаётгани сезилиб турарди. У уйқусираган кўзларини мушти билан ишқар, аёлдан ҳам ниманидир эслаб, кулимсираб кўрди...

— Утираверинг, йигитча. Барибир ёлғиз ўзингиз кетаясиз, чоғи. Икки киши бўлсан, зерикмаймиз, — деди.

— Сиз ўзи кимсиз? Осмондан тушдингизми? — ана сўради Ваҳоб.

— Кейин айтаман, — деди номалум киши кулимсираб.

— Балки йўлимиз бир эмасдир, — деди ана қизиб Ваҳоб.

— Йўлингиз узоқроқда ўхшайди. Қайда кетаятганингизни балки ўзингиз айтасиз?

— Тоддаги кишлоғимизда кўрнлиш бўлапти. Уша ерга асбоб-ускуналар олиб кетаяман.

— Демак, ҳамроҳ эканмиз! — жонланди номалум киши. — Йўл ҳақини бераман, хавотир олмаг.

Ваҳоб очки эшик олдида бироқ турди-да, «Яхши одамга ўхшайти-ку, Ҳар қалай мулойим гапирмаган қотилга ўхшайди», — деб ўйлади-да:

— Майли, кетдик, — деб машинага чиқди.

Эшик ёпилди. Машина аста-секин жойдан қўзғалди.

Улар анча вақтга жим кетишди. Ваҳоб ҳамроҳига билдирмай эминдан разм солди. Оддий йўловчи. Эгинда арзонгина, лекин жуда ифлос костюм, бошида похол шилпа, «Ҳа, демак, киши экан», — ҳавлидан ўтказди.

— Амаки! Берган ваҳданингизни бажаринг. Қилдингизни айтинг.

Ваҳоб бир кўзи тўппончада, иккинчи кўзи йўлда бўлганча жим ўтирарди. Унинг миёсида турли ўй-хавллар гужон ўйнади. «Овчи... милликда ов қиламан... Қанақа овчи эканлиги энди аён бўлди».

Номалум йўловчи йигитнинг ҳавлидагиларни пайқайди шекли:

— Йўл, йигитча, машинаг менга керакмас, пулим етарли. Сен бекорга кўркаясан... Фақат мени катта йўл орқали тоққа олиб бориб ташласанг, бас. Тушундингми? Яхшилаб ўйлаб кўр...

Шундай деб у тўппончани Ваҳобнинг кўзига яқинлаштирди.

— Бунда еттига ўқ бор. Агар бирон-бир қалтис ҳаракат қилсанг, биринчиси сенки бўлади. Огоҳлангирмасдан отаман.

«Бу ахлақ отишга қодир... Отаётганда қўли ҳам қилт этмас керак... ўйлади Ваҳоб. — Ахир, унинг исми Ж.дан бошланади, дейишганди. Бунинг исми эса Исмомил-ку. Ҳайронман...». У радиога эълон қилган жиноятчи шу эканлигига ишонини ҳам, ишонмаслигини ҳам билмасди.

Нихот, номалум йўловчи тўппончани чўнтагига суқди.

— Ҳар эҳтиломга қарши сўраб қўяй, — мулойимлик билан деди ҳамроҳи. — Агар йўлда милликчага дуч келсан, сени нима деб қақрай.

— Исмин Ваҳоб, — жавоб қай-

қўриб, тинчланди.

— Менимча, энди тамадди қилиб олсан ҳам бўлади, — деди Ваҳоб. У машинани тўхтатмоқчи эди, бироқ ҳамроҳи ана асабийлашди:

— Йўл-йўлақ тамадди қилверамиз...

...ГАИ инспектори йўл чекмасидиги мотоциклга суяиб, ёнида турган чақалоқ кўтарган аёлга гапирётганди. Аёл йўловчи машина кутаётган бўлса керак. Ваҳоб енгил торди. «Тамом бўлдинг, овчи, — қувонди у қўқура аралаш. — Ҳозир инспектор машинани тўхтатиб, йўл варақсини текширади... Фақат айтишга улгурмас бўлди! Бу ахлақнинг қўрқолини кўлга киритсанг, бас!».

Ваҳоб ҳамроҳига қаради. У ўриндиққа дегилги етиб олган, милиция сержантга захархандалик билан бекорга қўли аллақачон чўнтагига суқилганди.

Лекин ҳаммаси Ваҳоб ўйлаганчалик бўлиб чиқмади. Кабинадаги икки кишини кўриб милиционер машинани тўхтатмади. ГАИ пости ортада қолди. Шу ерда Ваҳоб усталки қилди: инспекторнинг эътиборини машинага жалб қилиш учун машинани аввал ўнгга, кейин чапга ҳайдай бошлади. Машинанинг юрishi ўзгарди. У бу қолни ана такорлаганди, биқинига тўппонча қадалганини сездди.

— Болақай, нима қилаясан!

— Ҳамма ёқда чуқурчалар борлигини кўрмайсизми?

— Агар яна масхарабозлик қилдинг бўлсанг, умингин чуқурда чиритаман. Тезроқ ҳайда!

Машинани ўтказиб юборган, инспектор аёлга юзланган ҳам эдики, онанинг ғалати бўлган юзини кўриб, машина кетган томонга қаради. Унинг бир ўнги, бир чапга ташлаб кейин шиддат билан кетганини кўриб, инспектор ажабланди.

«Бир нима бўлганга ўхшайди», — ҳавлидан ўтказди сержант ва мотоциклга ўтириб, машина кетига тушди.

Орқадан нима бўлаётганини Ваҳоб кўрмас, тўппонча тиралган жойи эса чунонам оғирдики, йигит зўрга тишини-тишига қўйиб борарди. «Нима қилсанг керак!» — ўйлади Ваҳоб жоҳолда. — Машина бузилганини рўқча қилиб, уни тўхтатсанми? Бундан ҳеч нима чиқмайди. Бекорга ўқ еб жиноятчини қочириб юборарди. ГАИнинг кейинги постига ҳайдасинми? Лекин мана бу ахлақнинг миёсида қандай фир ўтаётганини! Агар ноҳў ҳаракатни сезса, албатта отади».

Икки юз ўнчини километрини аналтириб белгидан ўтишди. Шунда Ваҳобнинг миёсига бир фикр келди. «Ҳозир бурилиш бўлади. Чапада эса жерлик. Агар рулни уша ёққа бурса...».

Ваҳоб ҳеч кимга зарар етказмасдан жиноятчини қуролсизлантириши ўйларди. Узини-чи! Шунда у машинанинг рулини бурди, ўзи эса сарраб қолгани қўнғилга туғиб қўйди. Шунч йўлаб, ҳамроҳига тез-тез қарай бошлади.

У йўлдан кўз урмай бораркан, сездирмасдан турсаги билан эшикни очди. Шу топда бурилиш бошланди. Чапада йирткич оғзини оғандан жерлик кўриди. Саноқли деққалар қолди. «Энди фақат қўрқамлик керак», — ҳавлидан ўтказди Ваҳоб. У лабарини тишлаб машина рулини жерлик томон бурди.

Ваҳоб сарқашга тейроғарлик кўриб, чап оғвини машина эзинасига қўйган ҳам эдики, қаттиқ зарба уни учириб юборди. Машина эса жерликка отилиб, бир неча бор ағана-ағана ёна бошлади.

Шу топда «бурилишда инспекторнинг мотоцикли қуринди. Сержант жоҳолда мотоциклин жерлик лабиде тўхтатди. У машина ҳали портлемасидан жабрланганларга ердан бериш учун тезлик билан пастга отилди. Бироқ кабинада башарасини таниб бўлмайдиган ҳолга келган бир кишини кўрди, холос. У ҳушини йўқотган, оғи остида эса тўппонча ялтирарди...».

Сержант ҳайдовчинини машинадан анча узоқдан топди. У қалқанча етарди. Йигитнинг елкасидан сизиб оқётган қон қўнғилнинг қил-қизил қилганди. Сержант Ваҳобнинг бошини астагина кўтарди. Йигит жимайган:

— Сержант, мен улдасидан чиқдим. Қотил қуролсизлантирилди... — деди-да, ҳушидан кетди...

Бироздан кейин милиция ходимлари оқ халат кийган шифокорлар етиб келишди. Кўм-кўм майса устида тез жимайганча ётган Ваҳобни «Тез ердан» машинасига қотилини эса милиция машинасига ётқизиб олиб кетишди.

Бир неча кундан кейин Ваҳоб газетда анча-мунча кишиларнинг эътиборини қуритиб қамалган, таъбисига таянмаган, кейинчалик қалбани пул шиллаб қичирганини касб қилиб олгани учун узоқ муддатли жазага ҳукм этилиб, у ердан қочган ашадий жиноятчи — «Жаҳонгир» лақабли киши касб қўлга тушганлиги ҳақидаги хабарини ўқиди. Тағдида эса жиноятчини ушлашдаги ҳақрамонлик ва матона тич учун оддий кишлоқ йигити Кулиев Ваҳоб Иброҳимовичнинг «Қизил юдуза» ордени билан мукофотланганлиги ҳақида фармон босилганди.

Дилшод ЖАЛОЛОВ.

Урмонлар яшил бойлигимиз. Сарносие ўрмон ҳўжалиги ходимлари атроф этишга мўносиб ҳисса қўшаётганлар. Бу ерда 3 миллион тулдан ортиқ турли-хил дархат қўчатлари парваришланиб, ноҳия ҳўжалик-ларига етказиб берилмақда. СўРАТДА: бўлим бошлиғи О. Одилов ва бригада етакчиси Х. Жўраев. М. ИСМОИЛОВ олган сўрат.

УЛИМГА МАҲЖУМ

Ҳикоя

— Нима ҳам дейман! — эринчоқлик билан гап бошлади нотаниш киши. У букчайиб ўтириб, унг қўлини гўжикланган шимининг чўнтагига тикиб олганди. — Исмин Исмомил. Узини бу ерлик эмасман. Ишлагани келаяман.

У шундай деб ҳайдовчига ғалати қараш қилди. Йигитнинг назариде номалум кишининг бундай қарашиде катта сир бордек туюлди.

— Тодда ишлашга нима мажбур эдди сизни, ҳайронми?! — Ваҳоб ҳамроҳини суҳбатга тортишга ҳаракат қилди. — Балки оилави...

— Бу ерлар яхши — тинч, — деди номалум киши.

— Нимаси тинч?

— Мен овни яхши кўраман. Шу ердаги «ўрмонларда» миллигим билан озроқ ов қилмоқчиман.

— Милитингиз қани? Бунинг устига ҳеч қандай қолчигингиз, егулик ул-булингиз ҳам йўқ, — қизикди Ваҳоб. — Қандай яхшисиз?

— Кун ўтаверсин-ку, егулик ҳам топилар, — қисқагина жавоб қилди ҳамроҳи.

«Нима учун у доимо қўлини чўнтагига суқиб ўтирибди?» — ҳайратланди ана Ваҳоб. Лекин сўрамади... Айтган жойига олиб бориб қўяман-да, у ёнга ўзи биледи, овчи!» — ўйлади у.

Ваҳобнинг назариде машинасиде табиати сезувчи, унга маҳлиб бўлган оддий йўловчи ўтиргандек эди.

Номалум киши бошини ўриндик сувичигига қўйганча қимир этмай ўтирар, уни уйку элтарди чоғи. Ваҳоб:

— Йўл юриб чарчаган кўринмасиз? Мана бу еттикин олиб, аста ёна бошай қолинг, — деди.

Йўловчи эстиққа бош қўйибкоқ уйқуга кетди. Тушида қўрқинчилик нурсани кўрдими, бир сесакни тушди-да, бошини бошқа томонга буриб ҳўррак ота бошлади.

«Жуда чарчаган кўринмади, майли, ухлаб ола қолсин...».

...Машина қаттиқ силкинди. Номалум йўловчи қўзини оғанде машина катта йўлдан кичик қишлоққа борувчи йўлакка буриллаётган эди.

— Етиб қолдикми? — сўради у.

— Йўқ, Кенга яқин етиб борамиз. Ҳозир шу ердаги яқин қишлоққа кириб тамадди қилиб оламиз. Менде фақат нон билан пишлоқ бор, холос. Унинг ўзинга қорин тўйдириб бўлармиди? Уйга ҳам ул-були олиш керак.

Йўловчи бироқ ўйлаш турди-да: — Катта йўлга туш, — дея сенирсизга ўтди. — Сендаги егуликнинг ўзи етарли, — деди у қатий.

Ваҳоб ҳеч нарсасга тушунмай:

— Тезда бориб келамиз. Бор-йўғи уч километр, — деди.

— Гап қайтарма, менинг айтганимни қил.

— Амаки, — деди Ваҳоб. — Сиз кўпм дўқ қилаверманг. Мен бунинг айтирмаман. Агар машинада кетишни хоҳламайсиз, ана катта кўча, пайда жўнайверинг.

— Қани, катта йўлга ҳайда-чи! Тезроқ! — энди буйруқ оғинда деди номалум киши. У бирдангина чўнтагидан ялтироқ тўппончани олиб, йигитга ўқталди. Қуролнинг қора муштаги Ваҳобнинг тўппа-тўғри юзиде турарди. — Ҳинг десанг, миангдан дарча очаман. Тушундингми?

— Нима ҳам дейман! — эринчоқлик билан гап бошлади нотаниш киши. У букчайиб ўтириб, унг қўлини гўжикланган шимининг чўнтагига тикиб олганди. — Исмин Исмомил. Узини бу ерлик эмасман. Ишлагани келаяман.

У шундай деб ҳайдовчига ғалати қараш қилди. Йигитнинг назариде номалум кишининг бундай қарашиде катта сир бордек туюлди.

— Тодда ишлашга нима мажбур эдди сизни, ҳайронми?! — Ваҳоб ҳамроҳини суҳбатга тортишга ҳаракат қилди. — Балки оилави...

— Бу ерлар яхши — тинч, — деди номалум киши.

— Нимаси тинч?

— Мен овни яхши кўраман. Шу ердаги «ўрмонларда» миллигим билан озроқ ов қилмоқчиман.

— Милитингиз қани? Бунинг устига ҳеч қандай қолчигингиз, егулик ул-булингиз ҳам йўқ, — қизикди Ваҳоб. — Қандай яхшисиз?

— Кун ўтаверсин-ку, егулик ҳам топилар, — қисқагина жавоб қилди ҳамроҳи.

«Нима учун у доимо қўлини чўнтагига суқиб ўтирибди?» — ҳайратланди ана Ваҳоб. Лекин сўрамади... Айтган жойига олиб бориб қўяман-да, у ёнга ўзи биледи, овчи!» — ўйлади у.

Ваҳобнинг назариде машинасиде табиати сезувчи, унга маҳлиб бўлган оддий йўловчи ўтиргандек эди.

Номалум киши бошини ўриндик сувичигига қўйганча қимир этмай ўтирар, уни уйку элтарди чоғи. Ваҳоб:

— Йўл юриб чарчаган кўринмасиз? Мана бу еттикин олиб, аста ёна бошай қолинг, — деди.

Йўловчи эстиққа бош қўйибкоқ уйқуга кетди. Тушида қўрқинчилик нурсани кўрдими, бир сесакни тушди-да, бошини бошқа томонга буриб ҳўррак ота бошлади.

«Жуда чарчаган кўринмади, майли, ухлаб ола қолсин...».

...Машина қаттиқ силкинди. Номалум йўловчи қўзини оғанде машина катта йўлдан кичик қишлоққа борувчи йўлакка буриллаётган эди.

— Етиб қолдикми? — сўради у.

— Йўқ, Кенга яқин етиб борамиз. Ҳозир шу ердаги яқин қишлоққа кириб тамадди қилиб оламиз. Менде фақат нон билан пишлоқ бор, холос. Унинг ўзинга қорин тўйдириб бўлармиди? Уйга ҳам ул-були олиш керак.

Йўловчи бироқ ўйлаш турди-да: — Катта йўлга туш, — дея сенирсизга ўтди. — Сендаги егуликнинг ўзи етарли, — деди у қатий.

Ваҳоб ҳеч нарсасга тушунмай:

— Тезда бориб келамиз. Бор-йўғи уч километр, — деди.

— Гап қайтарма, менинг айтганимни қил.

— Амаки, — деди Ваҳоб. — Сиз кўпм дўқ қилаверманг. Мен бунинг айтирмаман. Агар машинада кетишни хоҳламайсиз, ана катта кўча, пайда жўнайверинг.

— Қани, катта йўлга ҳайда-чи! Тезроқ! — энди буйруқ оғинда деди номалум киши. У бирдангина чўнтагидан ялтироқ тўппончани олиб, йигитга ўқталди. Қуролнинг қора муштаги Ваҳобнинг тўппа-тўғри юзиде турарди. — Ҳинг десанг, миангдан дарча очаман. Тушундингми?

— Нима ҳам дейман! — эринчоқлик билан гап бошлади нотаниш киши. У букчайиб ўтириб, унг қўлини гўжикланган шимининг чўнтагига тикиб олганди. — Исмин Исмомил. Узини бу ерлик эмасман. Ишлагани келаяман.

У шундай деб ҳайдовчига ғалати қараш қилди. Йигитнинг назариде номалум кишининг бундай қарашиде катта сир бордек туюлди.

— Тодда ишлашга нима мажбур эдди сизни, ҳайронми?! — Ваҳоб ҳамроҳини суҳбатга тортишга ҳаракат қилди. — Балки оилави...

— Бу ерлар яхши — тинч, — деди номалум киши.

— Нимаси тинч?

— Мен овни яхши кўраман. Шу ердаги «ўрмонларда» миллигим билан озроқ ов қилмоқчиман.

— Милитингиз қани? Бунинг устига ҳеч қандай қолчигингиз, егулик ул-булингиз ҳам йўқ, — қизикди Ваҳоб. — Қандай яхшисиз?

— Кун ўтаверсин-ку, егулик ҳам топилар, — қисқагина жавоб қилди ҳамроҳи.

«Нима учун у доимо қўлини чўнтагига суқиб ўтирибди?» — ҳайратланди ана Ваҳоб. Лекин сўрамади... Айтган жойига олиб бориб қўяман-да, у ёнга ўзи биледи, овчи!» — ўйлади у.

Ваҳобнинг назариде машинасиде табиати сезувчи, унга маҳлиб бўлган оддий йўловчи ўтиргандек эди.

Номалум киши бошини ўриндик сувичигига қўйганча қимир этмай ўтирар, уни уйку элтарди чоғи. Ваҳоб:

— Йўл юриб чарчаган кўринмасиз? Мана бу еттикин олиб, аста ёна бошай қолинг, — деди.

Йўловчи эстиққа бош қўйибкоқ уйқуга кетди. Тушида қўрқинчилик нурсани кўрдими, бир сесакни тушди-да, бошини бошқа томонга буриб ҳўррак ота бошлади.

«Жуда чарчаган кўринмади, майли, ухлаб ола қолсин...».

...Машина қаттиқ силкинди. Номалум йўловчи қўзини оғанде машина катта йўлдан кичик қишлоққа борувчи йўлакка буриллаётган эди.

— Етиб қолдикми? — сўради у.

— Йўқ, Кенга яқин етиб борамиз. Ҳозир шу ердаги яқин қишлоққа кириб тамадди қилиб оламиз. Менде фақат нон билан пишлоқ бор, холос. Унинг ўзинга қорин тўйдириб бўлармиди? Уйга ҳам ул-були олиш керак.

Йўловчи бироқ ўйлаш турди-да: — Катта йўлга туш, — дея сенирсизга ўтди. — Сендаги егуликнинг ўзи етарли, — деди у қатий.

Ваҳоб ҳеч нарсасга тушунмай:

— Тезда бориб келамиз. Бор-йўғи уч километр, — деди.

— Гап қайтарма, менинг айтганимни қил.

— Амаки, — деди Ваҳоб. — Сиз кўпм дўқ қилаверманг. Мен бунинг айтирмаман. Агар машинада кетишни хоҳламайсиз, ана катта кўча, пайда жўнайверинг.

— Қани, катта йўлга ҳайда-чи! Тезроқ! — энди буйруқ оғинда деди номалум киши. У бирдангина чўнтагидан ялтироқ тўппончани олиб, йигитга ўқталди. Қуролнинг қора муштаги Ваҳобнинг тўппа-тўғри юзиде турарди. — Ҳинг десанг, миангдан дарча очаман. Тушундингми?

— Нима ҳам дейман! — эринчоқлик билан гап бошлади нотаниш киши. У букчайиб ўтириб, унг қўлини гўжикланган шимининг чўнтагига тикиб олганди. — Исмин Исмомил. Узини бу ерлик эмасман. Ишлагани келаяман.

У шундай деб ҳайдовчига ғалати қараш қилди. Йигитнинг назариде номалум кишининг бундай қарашиде катта сир бордек туюлди.

— Тодда ишлашга нима мажбур эдди сизни, ҳайронми?! — Ваҳоб ҳамроҳини суҳбатга тортишга ҳаракат қилди. — Балки оилави...

— Бу ерлар яхши — тинч, — деди номалум киши.

— Нимаси тинч?

— Мен овни яхши кўраман. Шу ердаги «ўрмонларда» миллигим билан озроқ ов қилмоқчиман.

— Милитингиз қани? Бунинг устига ҳеч қандай қолчигингиз, егулик ул-булингиз ҳам йўқ, — қизикди Ваҳоб. — Қандай яхшисиз?

— Кун ўтаверсин-ку, егулик ҳам топилар, — қисқагина жавоб қилди ҳамроҳи.

«Нима учун у доимо қўлини чўнтагига суқиб ўтирибди?» — ҳайратланди ана Ваҳоб. Лекин сўрамади... Айтган жойига олиб бориб қўяман-да, у ёнга ўзи биледи, овчи!» — ўйлади у.

Ваҳобнинг назариде машинасиде табиати сезувчи, унга маҳлиб бўлган оддий йўловчи ўтиргандек эди.

Номалум киши бошини ўриндик сувичигига қўйганча қимир этмай ўтирар, уни уйку элтарди чоғи. Ваҳоб:

— Йўл юриб чарчаган кўринмасиз? Мана бу еттикин олиб, аста ёна бошай қолинг, — деди.

Йўловчи эстиққа бош қўйибкоқ уйқуга кетди. Тушида қўрқинчилик нурсани кўрдими, бир сесакни тушди-да, бошини бошқа томонга буриб ҳўррак ота бошлади.

«Жуда чарчаган кўринмади, майли, ухлаб ола қолсин...».

...Машина қаттиқ силкинди. Номалум йўловчи қўзини оғанде машина катта йўлдан кичик қишлоққа борувчи йўлакка буриллаётган эди.

— Етиб қолдикми? — сўради у.

— Йўқ, Кенга яқин етиб борамиз. Ҳозир шу ердаги яқин қишлоққа кириб тамадди қилиб оламиз. Менде фақат нон билан пишлоқ бор, холос. Унинг ўзинга қорин тўйдириб бўлармиди? Уйга ҳам ул-були олиш керак.

Йўловчи бироқ ўйлаш турди-да: — Катта йўлга туш, — дея сенирсизга ўтди. — Сендаги егуликнинг ўзи етарли, — деди у қатий.

Ваҳоб ҳеч нарсасга тушунмай:

— Тезда бориб келамиз. Бор-йўғи уч километр, — деди.

— Гап қайтарма, менинг айтганимни қил.

— Амаки, — деди Ваҳоб. — Сиз кўпм дўқ қилаверманг. Мен бунинг айтирмаман. Агар машинада кетишни хоҳламайсиз, ана катта кўча, пайда жўнайверинг.

— Қани, катта йўлга ҳайда-чи! Тезроқ! — энди буйруқ оғинда деди номалум киши. У бирдангина чўнтагидан ялтироқ тўппончани олиб, йигитга ўқталди. Қуролнинг қора муштаги Ваҳобнинг тўппа-тўғри юзиде турарди. — Ҳинг десанг, миангдан дарча очаман. Тушундингми?

— Нима ҳам дейман! — эринчоқлик билан гап бошлади нотаниш киши. У букчайиб ўтириб, унг қўлини гўжикланган шимининг чўнтагига тикиб олганди. — Исмин Исмомил. Узини бу ерлик эмасман. Ишлагани келаяман.

У шундай деб ҳайдовчига ғалати қараш қилди. Йигитнинг назариде номалум кишининг бундай қарашиде катта сир бордек туюлди.

— Тодда ишлашга нима мажбур эдди сизни, ҳайронми?! — Ваҳоб ҳамроҳини суҳбатга тортишга ҳаракат қилди. — Балки оилави...

— Бу ерлар яхши — тинч, — деди номалум киши.

— Нимаси тинч?

— Мен овни яхши кўраман. Шу ердаги «ўрмонларда» миллигим билан озроқ ов қилмоқчиман.

— Милитингиз қани? Бунинг устига ҳеч қандай қолчигингиз, егулик ул-булингиз ҳам йўқ, — қизикди Ваҳоб. — Қандай яхшисиз?

— Кун ўтаверсин-ку, егулик ҳам топилар, — қисқагина жавоб қилди ҳамроҳи.

«Нима учун у доимо қўлини чўнтагига суқиб ўтирибди?» — ҳайратланди ана Ваҳоб. Лекин сўрамади... Айтган жойига олиб бориб қўяман-да, у ёнга ўзи биледи, овчи!» — ўйлади у.

Ваҳобнинг назариде машинасиде табиати сезувчи, унга маҳлиб бўлган оддий йўловчи ўтиргандек эди.

Номалум киши бошини ўриндик сувичигига қўйганча қимир этмай ўтирар, уни уйку элтарди чоғи. Ваҳоб:

— Йўл юриб чарчаган кўринмасиз? Мана бу еттикин олиб, аста ёна бошай қолинг, — деди.

Йўловчи эстиққа бош қўйибкоқ уйқуга кетди. Тушида қўрқинчилик нурсани кўрдими, бир сесакни тушди-да, бошини бошқа томонга буриб ҳўррак ота бошлади.

«Жуда чарчаган кўринмади, майли, ухлаб ола қолсин...».

...Машина қаттиқ силкинди. Номалум йўловчи қўзини оғанде машина катта йўлдан кичик қишлоққа борувчи йўлакка буриллаётган эди.

— Етиб қолдикми? — сўради у.

— Йўқ, Кенга яқин етиб борамиз. Ҳозир шу ердаги яқин қишлоққа кириб тамадди қилиб оламиз. Менде фақат нон билан пишлоқ бор, холос. Унинг ўзинга қорин тўйдириб бўлармиди? Уйга ҳам ул-були олиш керак.

Йўловчи бироқ ўйлаш турди-да: — Катта йўлга туш, — дея сенирсизга ўтди. — Сендаги егуликнинг ўзи етарли, — деди у қатий.

Ваҳоб ҳеч нарсасга тушунмай:

— Тезда бориб келамиз. Бор-йўғи уч километр, — деди.

— Гап қайтарма, менинг айтганимни қил.

— Амаки, — деди Ваҳоб. — Сиз кўпм дўқ қилаверманг. Мен бунинг айтирмаман. Агар машинада кетишни хоҳламайсиз, ана катта кўча, пайда жўнайверинг.

— Қани, катта йўлга ҳайда-чи! Тезроқ! — энди буйруқ оғинда деди номалум киши. У бирдангина чўнтагидан ялтироқ тўппончани олиб, йигитга ўқталди. Қуролнинг қора муштаги Ваҳобнинг тўппа-тўғри юзиде турарди. — Ҳинг десанг, миангдан дарча очаман. Тушундингми?

— Нима ҳам дейман! — эринчоқлик билан гап бошлади нотаниш киши. У букчайиб ўтириб, унг қўлини гўжикланган шимининг чўнтагига тикиб олганди. — Исмин Исмомил. Узини бу ерлик эмасман. Ишлагани келаяман.

У шундай деб ҳайдовчига ғалати қараш қилди. Йигитнинг назариде номалум кишининг бундай қарашиде катта сир бордек туюлди.

— Тодда ишлашга нима мажбур эдди сизни, ҳайронми?! — Ваҳоб ҳамроҳини суҳбатга тортишга ҳаракат қилди. — Балки оилави...

— Бу ерлар яхши — тинч, — деди номалум киши.

— Нимаси тинч?

— Мен овни яхши кўраман. Шу ердаги «ўрмонларда» миллигим билан озроқ ов қилмоқчиман.

— Милитингиз қани? Бунинг устига ҳеч қандай қолчигингиз, егулик ул-булингиз ҳам йўқ, — қизикди Ваҳоб. — Қандай яхшисиз?

— Кун ўтаверсин-ку, егулик ҳам топилар, — қисқагина жавоб қилди ҳамроҳи.

«Нима учун у доимо қўлини чўнтагига суқиб ўтирибди?» — ҳайратланди ана Ваҳоб. Лекин сўрамади... Айтган жойига олиб бориб қўяман-да, у ёнга ўзи биледи, овчи!» — ўйлади у.

Ваҳобнинг назариде машинасиде табиати сезувчи, унга маҳлиб бўлган оддий йўловчи ўтиргандек эди.

Номалум киши бошини ўриндик сувичигига қўйганча қимир этмай ўтирар, уни уйку элтарди чоғи. Ваҳоб:

— Йўл юриб чарчаган кўринмасиз? Мана бу еттикин олиб, аста ёна бошай қолинг, — деди.

Йўловчи эстиққа бош қўйибкоқ уйқуга кетди. Тушида қўрқинчилик нурсани кўрдими, бир сесакни тушди-да, бошини бошқа томонга буриб ҳўррак ота бошлади.

«Жуда чарчаган кўринмади, майли, ухлаб ола қолсин...».

...Машина қаттиқ силкинди. Номалум йўловчи қўзини оғанде машина катта йўлдан кичик қишлоққа борувчи йўлакка буриллаётган эди.

— Етиб қолдикми? — сўради у.

— Йўқ, Кенга яқин етиб борамиз. Ҳозир шу ердаги яқин қишлоққа кириб тамадди қилиб оламиз. Менде фақат нон билан пишлоқ бор, холос. Унинг ўзинга қорин тўйдириб бўлармиди? Уйга ҳам ул-були олиш керак.

Йўловчи бироқ ўйлаш турди-да: — Катта йўлга туш, — дея сенирсизга ўтди. — Сендаги егуликнинг ўзи етарли, — деди у қатий.

Ваҳоб ҳеч нарсасга тушунмай:

— Тезда бориб келамиз. Бор-йўғи уч километр, — деди.

— Гап қайтарма, менинг айтганимни қил.

— Амаки, — деди Ваҳоб. — Сиз кўпм дўқ қилаверманг. Мен бунинг айтирмаман. Агар машинада кетишни хоҳламайсиз, ана катта кўча, пайда жўнайверинг.

— Қани, катта йўлга ҳайда-чи! Тезроқ! — энди буйруқ оғинда деди номалум киши. У бирдангина чўнтагидан ялтироқ тўппончани олиб, йигитга ўқталди. Қуролнинг қора муштаги Ваҳобнинг тўппа-тўғри юзиде турарди. — Ҳинг десанг, миангдан дарча очаман. Тушундингми?

— Нима ҳам дейман